

Реферат на тему: "Роль літератури в житті європейського суспільства доби Просвітництва"

Тематично-літературні

Реферат на тему:

"Роль літератури в житті європейського суспільства доби Просвітництва"

Соціально-економічні перетворення доби Просвітництва вплинули на духовний світ людей, змінили їхні духовні запити та ідеали. Велике значення мало втілення нових суспільних ідей у літературі.

Разом з філософами-просвітителями прогресивні письменники закликали до розвитку суспільства, заснованого на приватній власності. Найбільш радикальні автори висували ідеї рівності людей у правах, стояли вище соціально-верстової обмеженості та нерідко висловлювали ідеали, популярні серед широких народних мас.

Просвітителі підпорядкували свою художню творчість завданню перебудови суспільства, їхні твори носили глибокий філософський характер. У ряді випадків — це своєрідні белетризовані філософські трактати. Звідси і деяка раціоналістичність художньої творчості просвітителів. Борючись за перебудову суспільства, утверджуючи принцип активного впливу художника на громадську думку, вони створили нові жанри філософсько-політичного роману, морально-політичної драми і гротескно-комедійного памфлету. При цьому широко використовували літературні форми старих майстрів: памфлети Лукіяна, філософську поему Лукреція, сатиричну літературу Ренесансу, твори Еразма Роттердамського, Франсуа Рабле, Томаса Мора, яких вважали своїми ідейними попередниками. Відстоюючи демократичні напрями мистецтва, просвітителі ввели в літературу нового героя — простолюдина. В якості позитивного образу митці оспівали і прославили його працю, його мораль, співчутливо і проникливе показали його страждання. Викриваючи сваволю панівних станів, вони сміливо вводили в літературу критичний елемент. Вони дали світу твори високого політичного і художнього значення.

У своїй творчості просвітителі-літератори використовували три основні типи художнього мислення : класичний, романтичний і реалістичний.

Класицизм XVIII ст., незважаючи на безперечну свою схожість із класицизмом XVII ст., все ж не був прямим нащадком останнього, а являв собою принципово нове історико-художнє явище. Якщо класицизм XVII ст. формувався в умовах консолідації націй, коли абсолютна монархія відігравала значною мірою позитивну роль у суспільному житті, і не піднімався до заперечення наявних суспільних відносин, то класицизм XVIII ст. відзначався антифеодальною спрямованістю, оскільки він розвивався в умовах, коли буржуазія готувалася до вирішального штурму феодальних бастіонів.

Сентименталізм (від фр. "епіітепі — чуття) був своєрідною реакцією на надмірний раціоналізм класицизму з його нехтуванням почуттями простої людини. Ідеалам просвітницького класицизму, котрий виріс на ґрунті "само-задоволеного" розуму, сентименталізм протиставив ідеал "природної людини", складений з елементів утопії. Проте саме цей мотив-ідеал захистив культуру Просвітництва від всевладдя логічного холодного розуму, став запорукою розвитку її майбутнього.

Розуміння людини як такої, що живе за законами природи, стало відправним моментом раціоналізму в його помірковано критичному варіанті. Визначається нова культурна цінність — художня правда, яка відкрила шлях реалістичному мистецтву.

Найбільшого свого розвитку просвітницький реалізм (від лат. геаіік — речовий, дійсний) досяг в Англії, яка в середині XVII ст. стала на шлях капіталізму. Саме в Англії з'являється принципово відмінна від традиційної придворно-аристократичної аудиторії аудиторія масова, з новими вимогами та естетичними смаками. Складалася вона переважно з представників так званого третього стану, які ждали бачити в мистецьких творах реалії життя. Це зумовило той факт, що саме в Англії просвітницький реалізм став провідним напрямком художньої творчості.

Головним жанром у літературі XVIII ст. стає соціально-побутовий роман.

Одним з найбільш відомих англійських письменників доби Просвітництва був Д. Дефо (1660-1731), автор памфлетів, у яких засуджувалися переслідування передових людей, висміювалися пересуди та пихатість англійської аристократії. Небачену славу приніс йому роман "Робін-зон Крузо". Неперехідна цінність цього твору полягає у прославленні сміливого пошуку і відкриття нових земель, возвеличенні мужності, наполегливості, людської праці та винахідливості, відчайдушної боротьби з небезпекою.

Чимало передових, близьких народів ідей, висловив у своїх творах великий англійський письменник-сатирик Дж. Свіфт (1667-1745). В широко відомому романі "Мандри Гулівера" під виглядом казкових подорожей свого героя він висміяв вади сучасного йому суспільства: чванливість, жадібність, підозрілість, свавілля, несправедливість, інтриги. Дж. Свіфт висловив свою думку про нікчемність тогочасного життя, алегорично переніс втілення людського благородства на коней. Його роман — глибокий і складний філософсько-сатиричний твір.

Розглядаючи історію англійської літератури XVIII ст., не можна не згадати шотландського поета Р. Бернса (1749— 1796). У своїх поезіях він змальовував образи селян ("Був бідний фермер батько мій"), виступав проти соціального й національного гноблення ("Веселі жебраки"). Революційними настроями пройняті його твори періоду Французької буржуазної революції 1789 р. — "Дерево свободи", "Чесна бідність".

Важливий крок у напрямку реалістичного відображення дійсності здійснила французька художня література епохи Просвітництва. Значний вплив на неї справили реалістичні традиції іспанського роману і творчість таких англійських письменників, як Дефо і Свіфт. Але література Просвітництва у Франції мала також найближчих попередників у своїй країні, насамперед в особі видатного письменника Алена Рене Лесажа (1668-1747). Його сатиричний роман "Кривий біс" і особливо "Пригоди Жіль

"Блаза із Сантільяни" дають панорамну картину суспільних відносин, висувають на перше місце кмітливого і спостережливого простолюдина, викривають звичаї аристократії, чиновників, духовенства; піднімають завісу над справжніми мотивами їхніх вчинків.

У творіннях Вольтера і Руссо французька художня література безпосередньо зливається з передовою громадською думкою епохи Просвітництва. Боротьба за нові естетичні ідеали досягає кульмінації в період розквіту діяльності Д. Дідро.

Найвидатнішим представником німецької літератури кінця XVIII — початку XIX ст. був поет і мислитель Й. В. Гете (1749-1832), один із найосвіченіших людей свого часу. Глибоко зрозумівши значення французької революції, він, однак, негативно поставився до революційного насильства, бо був переконаний, що більше користі дадуть виховання народу і реформи зверху. Гете як великий гуманіст вірив у геніальні творчі можливості людини, що і відобразив яскраво у всесвітньо відомій драматичній поемі "Фауст". Над цим твором він працював майже все життя. У середньовічну легенду про доктора Фауста, який продав душу дияволу і за це отримав можливість здійснити всі свої бажання, Гете вклав новий філософсько-моральний зміст. Його героя мучать питання: у чому полягає сенс життя? Що таке щастя? І тільки в кінці трагедії, вже гинучи, Фауст доходить висновку: сенс життя полягає у праці, діяльності та боротьбі. На сюжет "Фауста" французький композитор Ш. Гуно (1818-1893) створив однойменну оперу, яка користується величезною популярністю і сьогодні.

Таким чином, творчість багатьох талановитих письменників, драматургів, поетів, публіцистів доби Просвітництва залишається прикладом боротьби незалежної вільної думки за торжество загальнолюдських духовних цінностей.